

zolja. A koronás főknék életbiztonságát veszélyeztetők fordultak-e elő sürűben, mint manapság, mikor a népe jóléteért fáradságot nem ismerő buzgalommal munkálkodik fejedelmek élete a vállaltalan-ság miatt féktelen szabadságra törekvők részéről nincs biztosítva. És a hazaárulókról és a szent jogokat eltiprókról, a hazát gyászos romokba dönteni akarókról, a közlekedés megakadályozásának s ezzel kapcsolatosan annyi egyén elveszésének istentelen és lelketlen okozóiról, nem a Szent István példájának megfelelőezése — mondjuk — elvetése miatt kellett-e, hogy a közelmúltban és napjainkban a multa nézve fájdalmas, a jövőre pedig okuló sorokat jegyezzen fel a történetirő?

Óh szent Jobb, mely örök állandóságodban az istenfélő hazaszeretet útját mutattad meg nekünk, vezess minket az élet ösvényein, hogy édes magyar hazánkban a vallásosság és törvényisztelet, az imádság és a munka, a hit és haladás, az emberbaráti szeretet és honfírzelem úgy maradjanak meg, hogy azokat bűnhődés nélkül szétdarabolni ne lehessen és aki szétdarabolni megkísérlení, azt, mint hazaáruló hitszegőt, áldott kezében büntető ostorod sértetlenül ne hagyja!

Vass Albert dr.

Utazás a fiatal papok körül.

— Csányi káplán úr figyelmébe. —

A fiatal Csányi káplán úrnak az öregebb papok sok évi szolgálatát és tapasztalatait alázatosságból kifolyólag nem méltányoló cikkeire én már nem a plebániák, hanem maguk a fiatal papok körül utazom ezen soraimban.

Csányi káplán úr és társai még oly fiatalok és tapasztalatlanok, hogy őket az elméleti alázatosságuk mellett, nekünk, öregebb papoknak kell gyakorlati alázatosságra figyelmeztetnünk és megtanítanunk.

A ki László János plebános részrehajlatlan első cikkéhez kifogásolólághoz hozzá mert szólni, az vagy csak irhatnám volt, vagy érdekelve érezte magát, vagy mind a kettő. Mert hogy nevezett plebánosnak teljesen igaz volt a fiatal papok előtörtetésére nézve, azt senki tagadni nem meri. Hogy pedig a törtéteket minden esetben a „lelkek szeretete” vezérelné, ahhoz is kétség fér; mert a tapasztalat — mire fiataljaink nem sokat akarnak adni — azt mutatja, hogy az a „lelkek szeretete” csak gazdagabb és tekintélyesebb plebániák felé vonzódik, — mintha bizony Kideben, Magyarfenesen, Marosludason és más efféle helyeken a „lelkek szeretetét” nem lehetne megkezdeni és csupa „buzgóságból” gyakorolni, legalább csak annyi évekig, ameddig az eddigi rossz öregek gyakorolták kevesebb fizetés és rosszabb lakások mellett.

De szólnunk hozzá a kérdéshez egyházi, erkölcsstani, egyháztörténelmi és társadalmi szempontból is, s kérdezzük: szabad-e, lehet-e, illeik-e, méltányos-e, hasznos-e a fiatalabb papoknak annyira törtetni az öregebbek mellőztetésére?

1. Szabad-e? . . . Az egyházjog azt mondja, hogy szabad, ha méltó rá, ha „dignus.” Az egyházjog nemcsak a fiatalabb papoknak enged meg a pályázást, hanem a püspököknek sem tiltja el a fiatalabbak kinevezését még azon esetben sem, ha más valaki „dignior” áll a „dignus” mellett. De az ilyen esetekben mit mond a „prudencia pastoralis” a fiatalabb papnak? Ha szeretet a hívekben a „lelekeszeretet”, szeresd az öregebb papokkal szemben is, mert ők is kezdő, káplán korukban a legtöbben dolgoztak, fáradoztak annyit, ha nem többet, mint jómagad; s azután még van 10—15—20—25 évi többtisztségű, többletküzdelmű, többletfáradalmú, mint teneked — tehát állj felre még akkor is, ha erővel akarnának megváltani, vagy kinevezni. De a Csányi-féle túlbuzgóság így esetben úgy járna el, mint az egyszerű káplán, kitől kérdezte püspöke, hogy kit nevezzen ki meghalt principális helyébe s ő azt felelte rá túlbuzgóságában és alázatosságában: engemet. — De a „prudencia episcopalis” erre így gondolkodott: Én választhatok a „dignus” és a „dignior” között. De a püspöki prudenciám azt sugja a Szentlélek Isten segítségével, hogy a mi érdemeket szerzett ez a káplán 2—3 évig itt, amaz hasonló érdemeket máshol szerzett meg, azonfelül van még 5—10—15 évi lelkeszi küzdelme nehéz állomásokon, — tehát azt nevezem ki oda, te meg menj annak a helyére, vagy mint kezdő ember a kezdő állomásokra és váltsd fel a kifáradtat.

Ki vétett ez egyházi elv ellen? László János plebános úr-e, vagy Csányi káplán úr? . . .

2. Lehet-e? . . . Szent Pál apostol azt mondja, hogy sok minden lehet, de nem szabad minden.

3. Illeik-e? . . . A társadalmi illemszabályok, felfogások, szokások azt mondják, hogy nem illeik. Már azért sem illeik, mert a mostani öregebb papoknak 2—3 éves káplán korukban azt mondta püspökük: várjanak, mert még fiatalok; ha az ilyeneknek a püspök most azt mondaná: várjanak még a fiatalabbakért, úgy-e ez rosszul esnék az öregebbeknek? Tehát a fiatalabbak is várjanak, mint a mostani öregebbek is vártak fiatal korukban. Ez az illem, ez a méltányosság.

4. Üdvös-e? . . . Mit mond az egyháztörténelem a fiatalabbak előtörtetésére? . . . Luther is előtörtetett és meg lett a szomorú reformáció. Ahol a túlbuzgó fiatalabbak előtörtettek, mindenütt követte a reakció, a forradalom, az elégtelenség, a felsőbbbség iránti bizalmatlanság; mert a tapasztalat nélküli túlbuzgóságot legyőzi a tapasztalattal párosult észlelyes buzgóság.

Tehát több méltányosság a fiatal buzgóság mellé, Csányi káplán úr!

Benevolus.

Epilogus

P. Sántha Angelus, volt lektor úrnak.

Tisztelendő Atyaságod mérhetetlen halára kötelezett azzal, hogy e lapok 31-ik számában nyílt levelemre most már a saját becses neve alatt volt kegyes válaszolni és egyben megnevezte azt a másik kollegáját is, akinek ügyét az én nevemmel kapcsolatba hozta.

Igy módot nyújtott arra, hogy a dolgot teljesen tisztáznai lehessen és egyben látni lehessen azokat a nemes intenciókat, amelyek úgy tisztelendő Atyaságodat, valamint azt a kollegáját is vezettek, a kitől nyilván megbízást kapott annak a cikkének a megírására, amely e lapok f. évi 26-ik számában jelent meg és a mely a továbbiakra megadta az indító erőt.

E számban tiszt. Atyaságod így írt:

„A 90-es évek elején egy ifjú szerzetesnek, ki fölszentelése alkalmával három évre kapott juriszdikeiót, lejárván a meghatározott ideje, előjárója beterjesztette okmányát prolongálás végett. Azonban dacára a régi szokásnak, hogy aki egyszer a Fehérváron letett examen után 3 évre joghatóságot nyer és valami causa elő nem fordul, azt minden megjegyzés nélkül meghosszabbítják, ennek megtagadják, sőt új vizsgatételre szólítják föl.”

Tiszt. Atyaságodnak ez az állítása nemcsak valótlan, hanem, amint most már a hivatalos adatok nyomán megállapíthatom, — vakmerő kóhólmány.

Uraságod állítása szerint ugyanis ez az eset P. Kóry Ottóval történt volna meg. Az igazság pedig az, hogy P. Kóry Ottónak és még egy szerzetesnek 1891. évi XII. 17-én 714. sz. a. kelt hivatalos felterjesztésében az akkori tartományi főnök újabb juriszdikeiót kért. A főpásztor úgy rendelkezett, hogy P. Kóry O. 3 évre, a másik 1 évre kap joghatóságot azzal, hogy ezen idő alatt egyik is, másik is köteles leszen magát újabb joghatósági vizsgálatnak alávetni.

Nem igaz tehát az, hogy: ennek megtagadták (a juriszdikeiót) sőt új vizsgatételre szólították fel.

Nem tagadták meg, hanem igenis megadták további három évre, épen úgy, mintahogy ezt minden megyebeli világi papnál tettek; és felszólították, hogy 3 év alatt újból vesse alá magát a zsinatvizsgának épügy, mintahogy erre felszólítanak minden egyházmegyei világi papot is. A jelen esetben tehát az illetővel nemcsak semmi igazságtalanság nem történt, de még csak kivételes eljárás sem alkalmaztak.

Régi szokásról ez esetben szó nem lehetett, mert aki annyit emlegeti azt a kánonjogot, ha volna fogalma arról, hogy mi az, tudnia kellene, hogy a juriszdikeió megadásánaka dolgában a püspököt semmiféle jogszokás nem kötheti.

Teljesen valótlan és szintazonképen vakmerő kóhólmány tő Atyaságodnak ez a további állítása is:

„Természetesen az ifjú pap hivatkozik a divó jogszokásra és kijelenti, hogy valaméddig másokkal is ugyanezen kényszert nem alkalmazták, mindaddig ő nem megy ismét vizsgálni.”

Valamint ez is:

Tüdőbetegségek, hurutok, számar-köhögés, skrofulozis, influenza

ellen számtalan tanár és orvos által naponta ajánlva.

Mint hogy értéketlen utánzatokat is kínálnak, kérjen mindenkor „Roche” eredeti csomagolást.

F. Hoffmann-La Roche & Co. Basel (Svájc)

Sirolin

Emeli az étvágyat és a testsúlyt, megszünteti a köhögést, váládékat, éjjeli izzadást

„Roche”

Kapható orvosi rendelésre a gyógyszerárban. — Ára évenkénti 4.— korona.

„Azonban vizsga nélkül a juriszdiációt ismét megadták három évre.”

Mindebből egy szó sem igaz, mert megkapta 1891-ben egyszerű kérésre a juriszdiációt a fenterített teljesen szabályszerű záradékkal.

Az előadásnak ezt a formáját azonban kóholni kellett, hogy valószínűvé lehessen tenni ezt a további valótlanságot:

„A beidőzésnek oka az volt, mert ugyanezen szerzetes egy ifjú püspöki ceremóniáriussal hírlapi polemia bocsátkozott, a szertartó úr pedig így akart rajta bosszút állani.”

Nem igaz,

1) hogy beidéztek volna azt a szerzetest;

2) nem igaz, hogy ugyanaz a szerzetes egy ifjú ceremóniáriussal hírlapi polemia bocsátkozott volna azért, mert amint íme a lapok f. é. 31. számában tő Atyaságod maga perdöntően bizonyítja, az a polemia nem abból az időből való, a mikor én ceremóniárius voltam; és

3) nem igaz, hogy az a soha meg nem történt beidezés azért történt volna meg, mert a szertartó úr így akart volna bosszút állani.

A szertartó úr a jelen esetben bosszút nem állhatott, (még ha akart volna is), abból a mérhetetlenül egyszerű okból, hogy az 1891. évi dec. hó 20-áról prezentált 1379. sz. ügyiratot, amely ezzel a dologgal összefügg, nem az a szertartó úr intézte el, hanem az a referens, akinek az a kijelölt szakmájába tartozott.

De nem is volt oka a szertartó úrnak a felmelegített hírlapi polemia címén bosszút állani azért, mert hiszen tő Atyaságod közléséből nyilvánvaló, hogy az övé maradt ebben a kérdésben az utolsó szó.

Íme, tehát csakugyan vakmerő és botor eljárás volt az, a melyet én a nyilvánosság előtt erkölcsileg azzal bélyegeztem meg, hogy ezt a módszert én még csak lenézni is röstellem.

És ezt fentartom, mert amit uraságtok produkáltak és még mindig produkálnak, mást csakugyan nem is érdemel.

Mert újabb valótlanság az, a mit uraságod a 31-ik számban ír, hogy t. i. én a Provinciát, a sárga földig legyaláztam és megmurcoltam volna.

Amint látom, ezeket a kifejezéseket erőnkerejével csak azért használják, hogy engem ug-rassanak és a tárgyilagosságot megbeszélést már jó eleve efféle mérges veszekedések rendezése által kizárják. De nem fogok beugrani, hanem most egyszerűen letárgyalom ezt az okvetlenkedést egyszer és mindenkorra.

Tehát: se le nem gyaláztam, se meg nem murcoltam a Provinciát. Nem is a Provinciáról, hanem a megyebeli szerzetekről írtam. Egyetlen egyikükről sem állítottam semmit, ami az egyéni integritásba vág; a Provinciáról, mint erkösi testületről, még kevésbé. Egyszerűen azt tettem, hogy szóvá tettem olyan nyilvánvaló jogellenességeket, amelyek a megyében levő szerzetek kebelében fennállanak a megye lelkipásterködő világi papsága helyzetének részben hátrányára, részben teljesen indokolatlan favor címén. Lex imperat, — a sokszor hangoztatott elvem és ennek alkalmazása terén ellensége vagyok minden privilegiumnak. De nemcsak én, hanem sokan mások most is, és már hosszú idő óta. Ugyanazért épen ne aggassa tő Atyaságodat, hogy kik és mennyiben követik az én felfogásomat.

Hogy teljesen tárgyilagosan szóltam az üggyhöz, azt íme bizonyítom az Alkotmány

mai (1907. VIII. 16.) vezércikkének a következő passzusával:

„Gondoljunk csak egy némely szerzetesrend teljes szétmállására, amit egyedül csak az újoncmesterek nyersségének és modortalanságának lehet betudni.” Az én írásomban sem alakjára, sem érdemére nézve egyetlen ily súlyos kitélt nem fog találni. Én egyetlen olyan dolgot sem vontam be a diskusszió körébe, amely a megyében levő szerzetek belső ügye. Csak olyan vonatkozásokra voltam figyelemmel, a melyek a zsinat elé tartoznak. Ugyanazért eszem ágában sincs, hogy azon, amit írtam, bármit is módosítsak, mivelhogy Önnek volt Lector úr sem sikerült érdemben semmit sem megcáfolni. Vitakozni is csak olyan emberekkel fogok, akiknél legalább a becsületés jó szándékot látom.

De mivel íme P. Sántha Angyal maga bebizonyítja, hogy ő, amikor engem bosszúállással és rosszhiszemiséggel vádoltak nyilván azért, hogy írott szavaim értékét ezzel lerontás, mintha engem azok megírásában a Provincia ellen való rosszakarattal vezetett volna, — ő, maguk leledzenek rosszhiszemésben is, őket magukat vezető a bosszúállás érzése, mert tudva és akarva valótlán tényeket kóholnak és előke-ritik a habitus alól azt a régi 16 év alatt el nem feledett sérelmet (?), hogy nem az övék lett az utolsó szó: akkor csak tiszta sor, hogy én őket nem tekintettem olyan feleknek, akikkel érdemes volna komolyan vitakozni. Hiszen legutóbbi cikkében beismerte, hogy amit állított, — bizonyítani okmányokkal nem tudja; de azért nem vonja vissza, hanem azt írja nagy kedélyesen, hogy az ellenem szórt rágalom nem lényeges pont. Schön! Hát legkedvesebb Péter Angelus! ha az ön druzsája, akiről Pál apostol emlékezik (2. Cor. 12, 7.), önt egy szép napon a vállára venné és elvinné oda, ahová ön bizonyára nem kívánczik és aztán azzal vigasztalná: No fiam, te most itt maradsz, de ne busulj, ez a teitmaradásod nem lényeges pont, — hát szeretném én tudni, hogy mikép törődnek bele az új helyzetbe?

De nemcsak a tárgyilagosságot jóakarattal abszolút hiánya teszi önök Lektor úr impertraktábilis felekké, hanem a megfelelő tudás és tapasztalat még abszolút hiányossága is. Íme a döntő bizonyíték. Ezt írja a Lector úr a 31. számban:

„Csak nem képzel oly naivnak annak elhívésében, hogy a mi a püspök aláírásával közöltetik, évenként vagy 6—8 ezer ügydarab, mind az ő személyes intézkedését képezné? Mire való akkor a referensek, mire való volna az iroda?”

Hát kedves P. Angelus! íme Ön maga állítja ki magamagának a biznyságot, hogy tényleg fölöttébb naiv ember. Mert hát az mégis csak úgy van és nincs másképp, hogy mindaz a sok ezer ügyirat, ami onnan a püspök aláírásával kerül ki, tényleg mind az ő személyes intézkedése.

Hogy ezt Ön elképzelni nemi tudja, azt én egészen természetesnek találom. Elvégre az ember a maga személyes ismereteiből és tapasztalásából alkotja meg véleményét. Dehát amit Ön látott, az más. Mert hát amit láthatott, az, hogy évenként amúgy nyár derekán összeverődünk, aztán egy délelőtt megbeszéljük, hogy abba az egy pár konventbe erre-amarra ez meg az megy; ezt a keveset egy Tabellába ki-nyomatjuk, minden háznak a fráter janitor el-expediálja — s azzal nyugodtan emészünk tovább!

De a püspöknek dolgozni kell, még pedig sokat, mert minden intézkedéséért ő személye-

sen felelős. Hát, látja kérem, ez az egyik oka — a sok közül, — miért nem válhatik, — legalább erre mifelénk a barátból püspök.

Amint látja, Ön nem az az ember, aki alkalmas volna arra, hogy vitás kérdésekben eszméket tisztázzon. Szenvedélyes, elfogult és a mi a fő, én nem hiszem el Önnek, hogy Önt a Rendtartomány bizta volna meg ezzel az ügygyel. Azzal semmiesetre sem bizta meg Önt, hogy az én egyéni tisztességembe belegazoljon, sem azzal, hogy valótlán tényeket kóholjon, mert én a Provincia atyáit ismerem, s akárhányat régen ismerek és becsülni tanultam őket. Nem juthat tehát eszembe, hogy őket azonosítsam Önnel és már nyilvánvalóan leleplezett megbízójával.

Kettejüknek szól, amit most írtam azzal, hogy ha akademikus miveltégű emberekkel akarunk tengelyt akasztani, jól gondolják meg előbb, mit írnak le s hogy ezt megtehessék, — első sorban tanuljanak többet.

És ezzel végeztünk!

Forster János.

H I R E K.

— **Személyzetiek.** Bándi Vazul brassói főgimnáziumi igazgatót harminc évi szolgálat után saját kérelmére nyugalomba bocsátották és Varga Sándort a székelyudvarhelyi finevelő intézet igazgatójától saját kérelmére felmentették. Buslig József főgimn. rendes tanárt a brassói főgimnázium igazgatójává, Kovács János rendes tanárt a székelyudvarhelyi finevelő intézet igazgatójává, Farkas Gaspár rendes tanárt a székelyudvarhelyi internátus felügyelőjévé, Frölich Ottó tanárt a székelyudvarhelyi finevelő intézet aligazgatójává, Bíró Lajos rendes tanárt a kézdívasárhelyi új internátus gazdasági vezetőjévé és Antal Áron tanárt, a kézdívasárhelyi internátus felügyelőjévé kinevezték. Áthelyezték: Dombay Lajost saját kérelmére Kézdívasárhelyről rendes tanárnak a brassai főgimnáziumhoz, Kulcsár Ferencet Gyulafehérvárról rendes tanárnak a brassai főgimnáziumhoz, Albrecht Józsefet Brassóból rendes tanárnak a gyulafehérvári főgimnáziumhoz, Antal Áront Székelyudvarhelyről helyettes tanárnak a kézdívasárhelyi főgimnáziumhoz, Frölich Ottót Kézdívasárhelyről helyettes tanárnak a székelyudvarhelyi főgimnáziumhoz. Kinevezték: Grünhut Alfréd szakvizsgás tanárjelöltet helyettes tanárnak a csiksomlyói főgimnáziumhoz, Jánosy Béla szakvizsgás tanárjelöltet tornatanítóknak a székelyudvarhelyi főgimnáziumhoz és Ujsághy József okleveles tornatanító tornatanítóknak a brassai főgimnáziumhoz. Boeskor Lászlót segéddelkésznek küldötték Csikozmásra.

— **Szent István napján,** melyet törvényhozássunk is nemzeti ünnepé avatott, a székes-egyházban az ünnepi szent misét Tamási Áron prélátus mondta, a szent beszédet pedig Vass Albert dr. tartotta. A vallásosságtól elválaszthatatlan igazi hazaszeretetet fejtegető és magyarózó nagyszabású beszéde mély hatást tett a templomot zsufolóság megtöltő közönségre, melynek soraiban nagy számmal láttunk más vallásukat is, akik megnyugvással és szívükben az áldott szent király iránt való tisztelettel távoztak el az ős templom falai közül. A nemzeti ünnep előestéjén a fellobogózott házak legnagyobb része — legalább a város főutcáin — szépen ki volt világítva. Az ünnepi hangulat harmóniáját azonban többen elég tapintatlanul megsértették azzal, hogy mezei és

szőlőbeli munkákat vezették. Ideje volna már az ilyen kegyeletértékeléssel szemben a törvény egész szigorával fellépni. A törvényszegő, és ünneprontó kettős bünt követ el, méltó tehát a meglakolásra.

— **Összhangtalanság.** Ha valaki aug. 17-én vagy 19-én este végig setált Gyulaféhevár főbb utcáin és főterén, azonnal bántóan tűnt szemébe, hogy egyik ház ki van világítva, a másik mélyes sötétségbe van burkolva. 19-én este jól esett látnunk, hogy még néhány nem magyar ajkú polgártársunk is világított pl. Marcia ügyvéd és Nicola orvos. Bizonyára annak a tudata vezette őket, hogy az általános ünnepelés nemcsak a magyarok részéről illeti meg Szent-István királyt. Vajha a magyarok ezt a nemzeti kötelességet annál élénkebben érzik! Hogy azonban ezen kegyeletes szokásban is ez a bántó nem-törődőmség annyira fel ne tűnjék, helyesebb volna talán más alkalmak esetén a világítást megváltani. Kolozsvárt ugyanezt tettek az újságok kezdésére és ezen forrásból 1800 kor. folyt be az ingyen kenyér és levesosztás javára. Nálunk is egy csekély összegű (ablakonként 10 vagy 20 fillér) megváltást szívesen kifizetne a közönség. Így legalább nem látnók, hogy sokan kivonják magukat a kegyeletes világítás alól. A nép ugyan meg lenne fosztva a látványosságától, de szegényeink öröme kárpótlást nyújtana neki is. — Ugyanígyen összhangtalanság uralkodott 20-án az üzletek bezárásában. Nemelyek nem is nyitották ki üzletüket a kora reggeli órákban sem, pl. Misselbeher, Jakabffy, Fuchs, Weisz A.-fele s más nagyobb üzletek, de néhány üzlet nem tudott ellenállani a heti piac csábításának. Így bizony az ünnepi hangulatot, csak megrontják, noha István király dicső emlékének ők is aldozhatnak, mert nála nélkül talán ők sem üzérkedhetnének ebben az országban.

— **Főesperesi beiktatás.** Csikból írják: A Magyarok Nagyasszonyának ünnepén, Nagyboldogasszony napján megbecsülhetetlen, eredményesen messze kiható, kegyelmekben gazdag nagy napja volt Csikboldogasszony hitközségnek s vele egész Csikvármegyének.

Az isteni kegyelemnek e főnséges napján míg egyszeres lelkünk megújult az ősök magyar katholicitásának szellemében, addig másrészt e nap a csiki világi és egyházi élet vezetőinek szívében és lelkében való egyesítésére, a közelmúltban nélkülözött béke helyreállítására, a csiki székely nép megmentésére szükséges közös akaratnak és elhatározásnak vala napja.

Nagy nap vala ez, melyen Rancz János felszikkereleti új főesperet, kinek neve az erdélyi egyházmegyére fényt és dicsőséget áraszt, főesperesi hivatalába beiktatta Hosszú Ferenc alesziki főesperes.

Nagy nap vala ez, mert az egyház hierarchikus kormányzati elve e napon ünnepet ült. A tekintély és szeretet e napon diadalra jutottak. És ennek így is kellett történnie. Hisz egyházunk kétezer éves multja e kettős bázison — a tekintély és szeretet alapján — épült fel. Mind kettő Istenben birja forrását. Isteni Megváltónk végtelen hatalmából származik az egyházi tekintély; — a kegyelmek Istenének jóságából ered az egyházi kormányzathoz szükséges szeretet. A lelkek kormányzásában e kettő egymást szükségképpen föltételezik.

Mert a csak tekintély alapon álló kormányzás önkényes, cézárizmussá fajul; és viszont a szeretet tekintély alapon nélkül demagógiára vezet, mely a társadalmi rend és béke felulását okozza.

A kormányzati elv e kettős alapja fölmulthatatlanul meg van Rancz János főesperesben. Lelke annyira lángol az Isteni Szív szeretetétől,

hogy életének minden legkisebb mozzanatában az igazi jószág ideális embere látható. Miért is midőn büszkén valljuk őt magunkénak, egyszerűsággal hálával gondolunk kegyelmes Főpásztorunkra, ki az igazi érdem jutalmául a kitüntetett elismerés pálmáját nyújtja a közszeretet e derek férfianak.

Nagy nap vala ez. A vármegyei béke és kölesönös szeretet e napon újra születtek. Megújult a régi jó idők kepe. Világi és egyházi intelligencia a közös vallási buzgósnak és speciális nemzeti szeretet érzetében együtt ünnepelet.

A vármegye derek főispánja, Kállay Ebul a közigazgatási hivatal vezéralakjaival megjelent az ünnepélyen s az állással járó kötelek magasztos érzetében a vármegye egyházi és világi érdekeinek biztosítása, előbbre vitele céljából egyesülésre, közös munkára hívta fel a papságot.

És amit a főispán mondott, megerősítette Fejér Sándor, a vármegye alispánja. Tovább folytatta a főispán által felvett eszmét s beszédeben rámutatott a nemzeti jólét elválaszthatatlan két tényezőjére, a vallásosságra és hazafiságra.

Az alispán nagy hatást keltett beszéde után a felszikkereleti róm. kath. tanítói testület a legmélyebb érzelmekkel üdvözölte az ünneplő főesperest, mint egyházi tanfelügyelőjét.

Ez ünnep a bucsú kegyelmének gazdagságában is ékes vala. A helybeli hívek ezrei az igazi buzgóság áhitatával ünneplének. A szomszéd hitközségek lakói saját plébánosaik vezetése mellett keresztönökök alatt ünnepelesen vonultak Nagyasszonyunk oltalmába a délutáni órákban szintén így tértek haza.

Ez alkalommal Püspök urunk Ó nagyméltóságának intenciója szerint a helybeli ünneplő közönség vevesnyé végével nemes, épületes szórakozásban is részesült. Ugyanis Kórodý Miklós pécsi tanítóképző intézeti tanár, egyházi segédtanfelügyelő, fajunk és vármegyénk büszksége szép közönség előtt a hegy tövében igen érdekes, életbevágó előadást tartott a hirdetés szükségességéről. Meggyőző okokkal tüntette fel a nép kezébe való újságokat s ezzel kapcsolatosan rámutatott az olvasóköriök, népszövegtereket és az ifjúsági egyesületek szükségességére.

Valóban nagy nap vala ez. S vajha ezen nap kegyelme az elhangzott eszméket diadalra juttatná. Akkor beteljesednék az irás: Haec dies, quam fecit Dominus, exultemus, et laetemur in ea.

Verebesi.

— **Közeledik az új iskolai év,** melynek alkalmából a helyi főigazomai igazgatósága ez uton is értesíti az érdekelteket, hogy a beiratások szept. 2. 3. és 4-ikén lesznek. Különösen az újonnan belépő tanulók orvosi bizonyítványt is tartoznak magukkal hozni, mert szigorú rendelet tiltja tudóbajos gyermekeknek nyilvános iskolákba való felvételét. A javító-, pótló- és magánvizsgálatok aug. 30. és 31-én lesznek. Akik tanulókat szállásba akarnak fogadni, idejekorán jelentekezzen az igazgatóságnál, mert tanulókat csak az igazgatóságnál bejelentett és alkalmasnak ismert házaknál szállásolhatók el.

— **A Kézdivásárhely és vidéke oltár-egyesülete,** Szentkereszthy Stefánia bárónő emlékének ünneplésével kapcsolatosan igen sikertel kiállítás rendezett. Délután 5 órakor Mikes János gr. főesperes nagyszámú papság és hívők jelenlétében fényes vegsernyűt vágott a kantai róm. kath. templomban, mely után Rass Károly gyulaféhevári főigmn. tanár kedves, megható beszédben elmélkedett az Oltárszentség végtelen méltóságáról és értékéről. Majd a templomból a jelenlévők a főigmn. tájácstermébe

vonultak, hol ugyancsak Mikes János gr. a díszesen rendezett gazdag tárlat egyes darabjait br. Apor Jánosné, elnökő felkérésére az erdélyi püspök megbízásából megszentelte. Balázs Ferenc főesperes köszönete után, ki a tárlat e heti látogatásának idejét is kitűzte, a szép kis ünnepély véget ért.

— **Tanítók eskütétele.** Csikmegyének felszikkereleti járáshoz tartozó községi és felekezeti tanítók a törvényben előírt esküt aug. 21-én Csikszerebában, a polg. leányiskola egyik termében tették le, az összes iskolaszéki elnökök jelenlétében. Dr. Balló István kir. tanfelügyelő az eskü letétele után gyönyörű beszédben lelkesítette a tanítókat ama nemes kötelek buzgó teljesítésére, amelyek a magyar hazaezen keleti határszélén minden tanítóra várnak, s amelyek által az ország ezen őrbástyájának sziklaerős-ségének kell lennie. Ez azonban csak akkor valósulhat meg, ha a tanító az ő kötelességet buzgón teljesíti; ha tanítását lángoló hazaszeretet és vallásos buzgóság hatja át; ha ismereteit szakadatlan bővíti, tökéletesíti; ha népnevelői hivatását nem csupán az iskola falai között, hanem künn a nép körében is érvényesíti; ha a papsággal karöltve, benső szeretettel és egyetértéssel munkálkodik, stb. A gyönyörű beszéd, melyből az ő szívének szeretete, s a tanítók iránti meleg érzése is kisérgázott, általános lelkesedéssel töltött el minden jelenlévőt. — A gergelyszentmiklósi és tölgyesi járásbeli tanítók eskütétele rövid idő alatt szintén meg fog történni.

— **Az oltár-egyletek** figyelmét felhívjuk arra a körülményre, hogy kérvényeiket (tehát nem privát levél formában!) szeptember hó 15-ig küldjék be. A későbbi kérvényeket figyelmbe nem vesszük. Az igazgatóság.

— **Székely iparos tanoncok elhelyezése.** A marosvásárhelyi kereskedelmi és iparkamara a székely tanoncok idej elhelyezését szeptember hónap folyamán fogja megejteni. Udvarhely-megyében: szeptember 13-án Parajdon a község-házánál; 23-án Székelyudvarhelyt a vármegye-házánál; 24-én Székelykereszturton a főszolgabírósnál. Fölvételnek 12 évet betöltött egészséges fiúk, kik legalább 4 elemi osztályt végeztek. Előzetesen folyamodni nem kell, elég, ha a fiú szülőjével vagy gyámjával megjelenik. Az iskolai bizonyítvány bemutatandó. A tanoncelvétel a jelzett helyeken és napokon d. e. 9 órakor kezdődik. Ezuttal a kamara Székelyföldön vagy ahhoz közel eső erdélyrészi városokba helyezi el a székely fiukat.

— **Tanítónő választás.** A Szentpéteryházmegyéhez tartozó Csikesomortán község róm. kath. iskolaszéke tanítónőnek megválasztotta Boecor Ilonát. Meg vagyunk köszöndve, hogy a választás egy igen érdemes kisasszonyra esett, s a jeles álláson neki sok szerencsét és örömet is kívánunk. Hanem amikor látjuk, hogy a nemes iskolaszék most immár másodszer is sundám-bundám, pályázat nélkül tölti be a tanítónő állásokat, fel kell vetnünk egy tárgyilagos kérdést. Eltekintve a főpásztori jogoktól, — melyeket megvédeni nem a mi tisztünk, — miért volt muszáj kaput nyitani annak a gyanúnak, hogy itt protekció játszik, mikor ugyanezen választást szabályos úton is megcsinálhattak volna?

— **Elismerő levél.** „T. Dobrovsky Károly urnak Gyulaféhevár. A nekem szántott cserépkályhákkal — úgy az anyagot, mint a jó kivitelét illetően — nagyon meg vagyok elégedve. Tisztelettel Szászsebesen, 1907. aug. 15. Dr. Aker György.” — Dobrovsky Károly, cserépkályha építő mesternek lapunk mai számában közölt hirdetésére felhívjuk olvasóink figyelmét.

— „Legjobban szeretem a friss telt arcot.“ Ki nem volna e tekintetben egy véleményen Mephisto-val? De mily gyakran nélkülözik fiatal emberek a friss arcot. E helyett látni sápadt arczint és általános gyengeséget, anélkül, hogy valamilyen betegség mutatkozna. És mégis ezen rossz arczsin súlyos tüdőbajnak az előjele. Ily esetben tehát „Sirolin-Roche“-t kell venni, amely — mint azt számtalan orvos igazolja — a vért javítja, az organizmust erősíti, az étvágyat előmozdítja és a testet a tuberculose behatásától megvédi. „Sirolin-Roche“ gyógyszerárban kapható.

TANÜGY.

Az erdélyi római kath. tanítókhöz.

(Péter János dr. előki megnyitója az Erd. Róm. Kath. Tanítóegyesületek Szövetségének 1907. évi júl. 16-iki közgyűlésén.)

Az 1907. év politikai fejlődése hazánk életének egy nevezetesen gyengeségére vetett ríkió megvilágítást: nemzetiségi széttagoltságára. A tanítók fizetékigézéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával a nemzetiségi képviselők, kivált az oláhok tiltakoztak kézzel-lábbal a magyar nyelv tanítása ellen, a vasuti alkalmazottak szolgálati szabályainak tárgyalása alatt a horvátok, kiknek obstrukcióját csak tőlük előre nem látott politikai fogással sikerült elválni. Nem évtizedekben egyszer előforduló tünettől van dolga hazánknak a nemzetiségeknek ezen mozgolódásában, mellyel igyekeznek gáncsot vetni a nemzeti állam fejlődésének, hanem állandó veszedelemmel. Az aknamunka Magyarország ellen szakadatlanul folyik, néha-néha aztán a robbantó kanóc tüze ki-kivillan, hogy figyelmeztessen bennünket a fenyegető vészre. Mi meg vajjon mit csinálunk, a fel-fellobbanó tüzzel szemben? Egy időre nagy lármát esapunk, emlegetjük a megtorlás szükséges voltát, azután minden tevékenység elesenededik — a mi részünkről, — de nem az állam ellenségei részéről. Azok különböző segédeszközökkel, erővel teljesen hatolnak előre, lassanként kiárverezik a magyar földbirtokosokat s helyettük kivált a mi országrészünkben létrehozják az oláh középirtokos osztályt.

Mit tehetünk a magyarság megtartása érdekében és hol van szükség a védekezésre? Üdvös volna, ha erről minden tanult magyar ember gondolkodna, különösen hasznos, ha a tanítóság, így a róm. kath. tanítóság is, tevékenyen, céltudatosan működne közre, hogy a magyarság előre fejlődjék. Egy-két eszköz a tanítóságnak is áll rendelkezésére, melyekkel eredményesen működhetik közre, hogy a magyar nemzeti eszme diadalmasan hatoljon előre.

Védekezésre, a még birtokunkban levő állások megtartására az egész országrészben szükség van, minden talpalatnyi tért kitartással kell őrizni, nehogy időszakonként veszteségeket legyünk kénytelenek megállapítani. Mindamelllett, főleg a Székelyföld viszonyaira terjeszkedem ki, tekintve azt, hogy a szövetségi tagok nagy része itt működik. Nem célo, hogy a kérdés minden oldalát vizsgáljam az alkalomadta szűk keretek miatt, hanem csak egy-két eszmét tartok tanítóságunk elé.

Alig hinnők, hogy védekezésre még a Székelyföldön is szükség van. Pedig könnyen bebizonyítható, hogy itt sem szabad nyugalomba ringatnunk magunkat. Ezelőtt öt évvel, mikor az 1900. évi népszámlálás adatai megjelentek, a statisztikai hivatal kiadványa szerint, a Közművelődésben bemutattam volt néhány adatot

arról, hogy a magyarság néhol 1890—1900. között nem erősödött, hanem tért veszített, így többek között Csík és Háromszék megyékben, a magyarsággal szemben nagy szaporodást tüntetett föl az oláhság Beszterce-Naszódban, Fogarasban, Nagy-Küküllőben, Torda-Aranysóban, Kis-Küküllőben. Ezek az adatok sok tekintetben retentő tunyasággal és nemtrórdomsággal vádolnak bennünket. Nem törődve azzal, hogy ismétlésbe esem, hadd soroljak fel néhány adatot egyes székely megyékre vonatkozólag, amelyek közömbösségünket eléggé igazolják. Csikmegyének felesiki járásában 44.115 lakosból magyar anyanyelvű 41.478, oláh 2135, vallásra nézve róm. kath. volt 39.490, gör. kath. 3910. Ezen számok szerint a felesiki járásban 2135 oláh volt, ellenben a gör. katolikusok és gör. keletiek száma 3943, vagyis 1808 a gör. katolikusok közül is magyar anyanyelvűnek vallotta magát. De épen az a csodálatos, hogy csak ennyi, mert hiszen az ottani viszonyokkal némileg ismerős ember alig hiheti, hogy Csikszépvíznek, ennek az eleg nagy magyar községnek 2795 lakosából 435-nek még mindig oláh lehetne az anyanyelve, mert hiszen ismeretes, hogy a Csík népességében elszórt gör. katolikusok anyanyelve magyar. Eppen ilyen hihetetlennek látszik, hogy Csikszentmihályon 2244 lakosból 292 oláh, itt a 321 görög katolikusból csak 29 vallotta magát magyarnak; azon már kevésbbé ütköztem meg, hogy Csikgyimesbükkön 4413 lakosból 1360 oláh. A kászonalesiki járás az anyanyelv tekintetében sokkal egyszerűbb, csak 21 lakos vallotta magát oláh anyanyelvűnek. A gyergyószentmiklósi járásnak aránylag elég népes községeinél ugyanazon fel-tűnő jelenséggel találkozunk, mint a felesiki járásban. Gyergyóditróban 5815 székely nem tudott nyelvi magába olvasztani 307 oláhot, Gyergyótekerőpatokon 1894 székely mellett 394 oláh volt s így 477 gör. katolikusból csak kevés vallotta magát magyar anyanyelvűnek. Gyergyóvárhely és Gyergyóvásláb lakosai, noha már talán századok óta a székelységtől körülgyűrűzve laknak, semmi nyomát sem mutatják a magyarosodásnak. A gyergyódtölgyesi járásban a lakoságnak csak harmadrésze székely.

Háromszék megyében sem nagyon dicekedhetünk a magyarság beolvasztó erejével, itten 116.755 magyar mellett 19.489 oláh él. 27.226 gör. kel. és gör. kath. közül 7787 vallotta magát magyarnak.

A székely megyék közül Udvarhely megyében laknak legkisebb számmal oláhok, 112.697 magyar mellett 2928 oláh, német 2225. Hermány, Száldobos, Zsombor, Alsósímenfalva, Erked, Magyarfelek, Magyarhidegkút, Oláhandrásfalva, Oláhidegkút azok a községek, melyekben nagyobb számmal lakik az oláhság. Maros-Tordamegyének 103.000 magyar, 66.000 oláh és 6760 német lakosa volt.

A bajban még vizsgálatunkra szolgálhat, hogy a katolikus lelkesítéssel és katolikus iskolával ellátott községek átlagosan kevésbbé vannak veszályben.

Ime ezek a számok mily kiáltó szemre hányással teszik kedéssé a székelység beolvasztó erejét. Vajha a kivándorlás okozta nagy vérvesztését legalább azzal lehetne pótolni, hogy a székelység sűrű rajai közé keveredett idegen ajkuakat nyerhetnők meg magunknak.

Itt kezdődik a magyar iskolák munkája, köztük a mi római kath. iskoláink. Szüntessük meg azokat az akadályokat, melyek útjában állanak az idegen ajkuak megmagyarosodásának. A legelső és legnagyobb akadály a székelység rártartóssága. A székely a maga hegyei és völgyei

közt erős fennhéjzással zárkózik el a köztele más nemzetiségűektől, kik esetleg szeretnék magukat magyaroknak tekintetni. S ha egyes jóravalló családok megmagyarosodnak, vagy talán ki is emelkednek, sok ideig gúnyolódva emlegeti eredetüket. De tagadhatatlan, hogy nagyon gyakran a székely műveltségileg feljebb állván a vele együtt lakó oláhoknál, szellemi felsőbbség akadályozza az összeolvadást. Igen erős akadály a összeolvadásnak a vallás. A csíki udvarhelymegyei, háromszékmegyei görög katolikusnak legtöbbször már ősei megtanulták a magyar nyelvet, vallása azonban még mindig emlékezteti eredetére.

A magyarnak egyik sokat magasztalt erénye a türelmesség a más nemzetiségűekkel szemben. Bárcsak olyan gyakran kárát is ne vallaná ennek a sokat magasztalt erényének! Annyi bizonyos, hogy Románia eddig szép szerével vagy erőszakkal beolvasztotta volna a mi véreinket. Sőt régebbi értesítéseim szerint a Gyergyóvárosban lakó oláh nagyobb nyomást gyakorol a mellette lakó székelyre, mint megfordítva.

Ha azt akarjuk, hogy az évtizedes népszámlálások ily elérítő tanulságoktól megki-méljenek, végre ki kell mozdulnunk közömbösségünk, állomásunkból!

Első sorban az iskola van arra hivatva, hogy a fiatalabb nemzedékkel a magyar nyelvet megkedveltesse. Halász Ferenc az Állami népoktatásról 1902-ben kiadott művében örövendé említi, hogy a nemzetiségi községekbe elhelyezett állami iskolák a magyar beszéd, a hazafias szellem és érzés terjesztésében szép eredményt értek el kivált Előpatokon és Sósmezőn, más háromszékmegyei községekben a magyar kisebbség védelme teljesen sikerült. A magyar többséggel bíró községekben a magyar elem térfoglalása állandó folyamatban levőnek tekinthető. (132. l.) Ezt a feladatot jó sikerrel végezték a székely és a többi erdélyi megyékben addig is katolikus népiskoláink és kell végeznük ezután is; az lenne a legszebb eredmény, ha a magyar iskolák segítségével Magyarország érzésben, gondolkozásban és viselkedésben teljesen magyarokká tehetné a székelység között lakó idegen nyelvűeket. A közigazgatásnak szintén sok eszköze van, hogy nemzetiség irányban működje közre. Meg kell változtatni a társadalmi felfogást, azt az elfogultságot, amellyel egyesek — nem mondom, hogy épen a legértelmesebbek, — a megmagyarosodni kívánó más nyelvűek iránt viseltetnek. Nehéz lenne a magyar nemzetnek lemondani azon erőkről, melyet megmagyarosodott hazánkiai képviselnek.

Ha azonban gondot fordítunk arra, hogy a székelység között elszórvá élő idegen nyelvűeket megmagyarosítsuk, épen oly, sőt még nagyobb gondot kell fordítanunk arra, hogy a székelység ne fogyatkozzék meg ősi lakóhelyén, hanem erősödjék, szaporodjék. Sajnos azonban, hogy a legújabb adatok szerint is nagy a kivándorlás. A marosvásárhelyi kereskedelmi és iparkamara 1906. évi, tehát legújabb jelentése szerint Romániába összesen 1304 egyén vándorolt ki, Amerikába 1184. Ellenben a visszavándorlás nagyon esékély; Romániából 153, Amerikából 235 egyén vándorolt vissza, ott maradt 2100. Ezen adatok azt bizonyítják, hogy nagy arányú kivándorlással van dolgunk, mely a székelyt most már nemcsak Románia felé mozgatja. hanem mintegy öt év óta Amerika felé. „A székelység, — mint az iparkamara jelentése szomorúan kijelenti — elvesztette régi szívósságát s a szülőföldjéhez évszázadokon át tanúsított ragaszkodását s ha egybekel, a tűz-

hely szeretetet is benne nem ápoljuk, jésztő mervet öltött kozmopolita hajlamai még jobban kifejlődnek, hazánk nagy kárára." (101. l.)

A kivándorlásnak az iparkamara jelentése, de mindnyájunk tapasztalata szerint is nem a könnyelműség vagy a kalandvágy az okozója, hanem a néptömegek elszegényedése, eladósodása, veszített perek, elemi károsodások. Csak a közvetlen határszelen Alsóikról, Kászomból, Háromszékről járnak megszokásból munkára Romániába. A főokok között szerepel a penzkölesönök nagy kamatja és az is, hogy egyes vidékeken a népnek állandó kereset-forrása nincsen. A nagy városok hiánya miatt állandó foglalkozást a szegénység főképp ősszel és télen nem talál. (15—16. l.)

A kivándorlásnak, ennek a nagy és szegényítő veszedelemnek korlátozásában is meg kell tennie feladatát a mi tanítószolgálatunk épen úgy, mint minden művelt embernek, aki belátja azt a roppant anyagi és erkölcsi kárt, amelyet hazánk a kivándorlással szenved. Évenként ezer meg ezer munkás kezét veszítünk el, melyek más népek jólétén fognak faradozni. Ezer és ezer embert veszítünk el, kik mint oldott kéve szálai vesznek el az idegen népek között. Ha egyáltalában nem lehet otthon tartani a jobb megélés után vágyókat, akkor legalább úgy kell irányítani, hogy ne kiándoroljanak, hanem hazánkban keressenek munkát. A hű és megbízható munkást nálunk is mindenütt megfizetik.

Az ipari munka felkarolására kellene buzdítani népiünket, melynek különböző ágai sok ezer embert tudnának eltartani úgy a Székelyföldön, mint a többi erdélyrészi városokban. Utalok megint a marosvásárhelyi kamara évi jelentésére, mely székelyföldi városainknál sokféle iparagot említ föl, melyek azokban még hiányzanak s melyeknek megkezdése eredményel járna. Egyáltalában arra törekedjünk, hogy kivált az ifjabb nemzedék ne jusson ki hazánkból. A tanító nyilván tarthatna községekben azokat, kik az ipari pályára kedvet éreznek s a majdnem minden városban fennálló székelytársaságok segítségével elhelyezhetné. Természetesen ez nagyon nehéz és háládatlan munka, melyet csak szilárd akarattal és kitartással lehet dűlőre vinni. A Gyalafehérvári Székelytársaság próbálta is, de kevés eredménnyel. Inast 10—15-öt lehetett volna elhelyezni jó műhelyekben, a Társaság némileg anyagiakkban is segítette volna a gyermekeket, de sok levelezés után sem kaphattunk egy fiainast sem. Hanem talán jobban sikerülne a dolog, ha a t. tanító tagtársak segítségével történnék.

Végül erősíteniünk kell a nemzeti és faji öntudatot. Ne csak az iskolákat végzett ember tudja, mit követel tőle a magyar nemzethez való ragaszkodás, hanem a nép legegyszerűbb fia is. Ragaszkodjék nyelvéhez, régi jó erényeihez: a becsületességhez, szavatartáshoz, megbízhatósághoz, tisztességtudáshoz, egyszerűséghez, takarékosághoz. Szeretnem hinn, hogy a székely művelt embert az országban mindenütt megbecsülik s némi büszkeséggel vallom, hogy talán nem érdemtelenül. Ugyanezt kellene elérnünk a köznép sorából hazánknak a Székelyföldön kívüli részeibe elkerült atyáinkfiainak is. Erősítsük a szülőföldhöz, a hazához való ragaszkodást és mind egyiknek véssük lelkére, amit a költő legszebb nemzeti énekünkben oly szívbehatólag köt lelkünkre:

A nagy világon e kívül.
Nincsen számodra hely.

A chinait ósdi balítéletekkel telt népnek tartjuk, de van egy gyönyörű vonásuk: megragadó honszeretetük. Az Amerikába vándorolt

chinai, ha életében nem juthatna is talán vissza hazájába, megtakargatott vagyonkaja árán legalább holttestét viteti vissza. Hány székelynek volna jó ezt lelkére kötni!

Sokat lehetne még mondani ezekről, ha a szív minden öhajását ki akarnám fejezni. Általánosan ismert és sokszor elpanaszolt dolgok ezek, melyek a gyakori emlegetés ellenére sem vesztették el fájó érdekességüket. Annyit azonban mindenesetre állíthatok, hogy soha a fájó sebek gyógyítására inkább illetékes helyen nem emlegették, mint én szerény felszólalásommal az erdélyrészi róm. kath. tanítószolgálat előtt. A mindenfelől hangzó veszkialításoktól felriasztva remélhetőleg tanítószolgálatunk minden egyes tagja újult erővel működik közre, hogy a székelymagyságot itt a haza határai között megtartjuk és tőlünk telhetőleg munkálkodjunk boldogításán. Az is minden lelkes tagtársunk előtt nyilvánvaló dolog, hogy magyarokká kell lennünk nyelvben, gondolkodásban azokat is, akik közöttünk élnek s kiket már rég testvéreinknek kell tekintenünk.

Ha ebben a két dologban sikerül eredményeket elérni, minden lépéssel hazánk keleti vedőbástyáját erősítjük s tesszük a magyar hazának bevehetetlen erődítményévé. Kit nem lelkesíthetne az a tudat, hogy a bástya köveit ő is hordotta, az ő ereje is közremunkált, hogy a vár megdönthetetlen legyen!? Engedje az isteni Gondviselés, hogy munkánkban sikert érve láthassuk a székelységet boldogan s az erdélyrészi magyságot számban, erőben meggyarapodva!

CSARNOK.

Adalékok egyházmegyénk történetéhez.

A nyárádselyei róm. kath. plebánia története. 6.

— Irta: Tóssér László. —

VII. Papi jövedelem.

A legközelebbi két cikkben jeleztem a Selyében működő lelkészeket és plebánosokat s méltattam pár szóban hivatalos és személyi érdemeiket.

De mivel a szentírás szavai szerint is „a munkás méltó az ő bérére“, lássuk a selyei papi jövedelmet is közbeszót történeti felvilágosításokkal együtt.

Az 1896. évi papi Kongrua-lajstrom sorrendjét követem és annak adatait közlöm.

1. Papi lakás. Ha jó, vagy legalább használható volna, elég kényelmes beosztása lenne, mert van benne: két vendégszoba, egy nappali szoba, egy ebédlő, egy kamara, egy téli és egy nyári konyha, egy kisebb pince a paplak alatt és egy nagyobb pince az iskola alatt, egyszerű verandás tornáccal, eszerép földel. Az itteni falusi szokás szerint sövény az oldala, vályog a vakolatja, a mi ha nem sikerül és nem a maga módja szerint történik: egészségtelebbe a tapasztatlan faháznál, hidegebb a jó kalibanál, léghűzamosabb az omladozó kőháznál. Ez a papiház pedig mindezekben szenved, mert a selyeiek szerint a vállalkozó a faoszlopokat valahogy felállította, de a sövényelést és vályogolást a cigányokra bízta, kik azt sokkal ügyetlenebbül eszközölték, mint a dānos cigányok a rablógylősságot s most nem győzzük minden nyáron reperáltatni, mert a vályog porrá változván, nem bírja a foltokat. Még nagyobb baj, hogy a fundamentum köveit is egyszerű sár tartja össze mész helyett, a mi a háznak alulról való szellőztetését is nagyban előmozdítja a lábak hüvösen tartására. Pedig a ház csak 1889-ben épült a Haynald-alapítvány

költségén. A papiház 1975 frt 40 kr, a csűr és istálló pedig 1258 frt 46 krajcárjába került az erdélyi Státusnak. Ezenkívül van még egy tisztességes fűskamara disznóóllal, mely Pap Tamás plebános idejében épült. Van még két kút az udvaron, a mi azért megemléstésre méltó, mert itt Selyében nincsen folyóvíz, a kútak pedig mind lakat alatt állanak, még a papnak sem igen adnak vizet, különösen ha sok erkölcsi prédikációt tart. Van tágas veteményes kert, szép gyümölcsös és grófi kettősudvar—befűvezve, a mi a selyei papok nagy gazdagságára mutat. Itt a pénz beszél, mert a kanonika porció csak egy kaszáló a híres Veszelymezőjében és stó-laváltság 3 drb. szántó, egyik soványabb és agyagosabb a másiknál. Alább jeleztem minde-
nik kataszteri terület szerint.

A paplak historikumával még csak annyit jegyzek meg, hogy ez a legelső paplak Selyében, melyet papok laktak. Egy régi irás ugyan azt is mondja, hogy még 1787-ben építettek egy paplaknak való házat, de papok helyett kántorok laktak benne, mert szegény volt az eklézsia. Azóta 1891-ig mindig szünet nélkül várták a selyeiek a helybenlakó papot. Végül a Haynald-fele alapítvány lehetségessé tette azt is, hogy egy pap itt megélhessen államsegítségel. Annyit azonban itt is megjegyzek, hogy a szép jövedelem egészséges lakás nélkül nem igen hódít ide papokat, bármily nagy „lelkek szeretete“ lakozzék bennük, mert az egészséges lakás a fő. De jó lakás is lesz itt nemsokára, mert a kegyessivű Főpásztor úr idei máj. 31-ikeről 3063. sz. a. a jövő tavaszra kilátásba helyezte idei 168. sz. indokolt felterjesztésemre a paplak építését, hogy aztán a régi papiház helyére az új templom építése is megtörténhessen; de a doktorok azt mondják, hogy az ily nagymérvű építkezések nem az én egészségemnek valók. Ezért sietnek el tehát Selyéből, hogy a szükséges építkezéseket ittlétemmel ne keseltessem. Lelki építkezésekre, szellemi reparációra még képesnek és késznek érzem magamat Isten segítségével; de építkezéseket már nem vállalhatok; ezt minden jóakaró ismerősöm beláthatja. A mór megtette kötelességét in spiritualibus; in materialibus pedig jöhet más, mert „ad impossibilia nemo tenetur.“

A Kongrua-lajstrom a lakás tetele alatt felsorolja a birtokjövödelmeket is; én is itt jelzem.

a) 3 drb. szántó 3 hold 644

□öl (stolaváltság) jöv.	4 frt. 85 kr.
b) 1 drb. kaszáló 6 hold 1327	
□öl (canonica portio)	11 „ 33 „
c) 1 drb. erdő 1 hold 500	
□öl (canonica)	4 „ — „
2) 36 hold legeltetési jog	18 „ — „
3) Mindenféle kepe értékelve	68 „ 52 „
4) Stola Selyében a fennevezett földekkel megváltva; a fillákban	4 „ 80 „
5) Alapítványok nincsenek	— „ — „
6) A Haynald-alapból évenként	250 „ — „
7) Államsegély jelenleg	670 „ — „

összesen: 1031 frt. 50 kr.

vagyis 2063 korona.

És ha jó termés van és a földek jól művelődnek és jó képek gyűlnek és sok prédikációs temetések vannak: akkor évi 1167 frtra, talán 1200 frtra is felmegy az évi összes jövedelem, de többre már nem számíthatni. Ha az esztendő nem üt be, akkor marad a kongrua szerinti kerek 800 frt, mert az 1000 frtig levő 200 frtot el kell fuvarozni városba, mezővárosba, filiákba, malomba, búcsúkra, vasúti állomásokra, hivatalos, házi, lelkipásztori stársadalmi ügyekben. Ennyi a papi jövedelem most; de ezelőtt

kevesebb volt; államsegély nélkül még ugyan kevés.

Mig beszolgáló szerzetes papok voltak, még az 1828. évi Conscriptio szerint is kaptak:

a) capretias a fidelibus ex fructibus agrorum autumnalibus gelimas circiter 14, ex vernalibus totidem, tehát 14 kalongya buza és annyi zab képét.

b) fideles, qui haud sunt tantae facultatis, ut capretias solvant, praestant operas, et quidem egentes manuales, non tam egentes currules, vagyis a szegényebbek kézi- és szekérmunkát tettek;

c) stolaris remuneratio = vajmi kevés.

Az 1836. évi Deer. Can. Visit. szerint kaptak 23 kalongya buza és annyi zab képét s évenként 4—5 frt. stólat; később havonként 3—3 szekér fát vihettek az erdőből Mikházára az adminisztrator meglítésére.

Mikor pedig 1891-ben helyben lakó papot kaptak, akkor a jövedelem ilyenforma vala: a fenti kaszálón és erdőn kívül a Haynald-alapból 250 frt, a Kongrua-alapból 262 frt, kepe 88 frt értékű, stóla kevés a szegénység miatt.

A pápi jövedelem legújabb rendezésében különösen a 200 frt. fuvarátalány kieszközlésében és az államsegély emelésében Szabó Lázár plebános elődömnök érdemei vannak, mert a központi Kongruabizottságnál erélyesen és indokoltan tudott zakatolni.

VIII. Selye kántortanítói.

A hitelet segédmozgatói és a hitvallásos nevelésügy mesterei a kántortanítók lévén, méltó és igazságos, hogy a papok után róluk is megemlékezzem annál is inkább, mivel helyben lakó papok 1891-ig nem lévén, a hitelet helyi örei és helyettes vezetői is a kántorok voltak hosszú időközön keresztül, amennyiben közvetítők valának Selye és Mikháza között, szükség esetén istentiszteleteket tartottak, vallást tanítottak az iskolában, kátét magyaráztak a templomban, szükség esetén kereszteltek, gyermekeket temettek, egyházgondnokkal együtt a templomi pénzeket kezelték stb.

A régebbi anyakönyvekből és az újabb hivatalos okmányokból a következő névsort sikerült összeállítanom a kántortanítókról:

1) 1779. körül: Kocsis Ferenc (Boton); 2) 1784—1796: Bálint György; 3) 1808—1831: Salló István; 4) 1831—1855: Salló András; 5) 1854-ben: Forrai János; 6) 1855—1858: Péterfi András, innen Ehedbe ment; 7) 1858—1861. Szabó József jött Harasztosról, ment Görgey-üvegsürbe; 8) 1861—1867. Forrai János (ismét) jött Ehedből; 9) 1867—1870 Zöld András;

10) 1870—1872. Bartok Ferenc; 11) 1872—1876. Zöld András (ismét), meghalt Selyében; 12) 1876—1880. Kiss János; 13) 1880—1887. Tóth Mózes, ment Sárpatakra; 14) 1887—1889: Hadnagy István, jött Ehedből, ment Görgeyszentimrére, a hol él és uralkodik jelenleg is; híres és szép hangú kántor hírében maradt a selyeiek előtt; 15.) 1889—1891: Petres Bálint, jött Oroszhegyből, ment Márafalvára, hol fiatal korában hirtelenül meghalt 1893-ban. A márefalvi atyámfiai nagyon szorettek és most is kegyelettel emlékeznek vissza ezen népszerű kántorokra. Árváit most a búcsúmon láttam. Nyugodjék békeben — kívánom én is szegény árvaival együtt; 16.) 1891—1893: Benedek József, volt gyergyóremetei, lett innen gyergyócsomafalvi tanító. Én csak annyit jegyzek meg róla, hogy a csiksomlyói képezde első évfolyamán osztálytársak voltunk, akkor kétfelé vált útunk s azóta nem találkoztunk, csak egyszer egy furesa levelében s egy még furesább válaszában; 17.) 1893—1894. Mihály Dénes, jött Vágásból, meghalt itt Selyében; 18.) 1894—1897: Bajcsi Elek, jött Zetelakáról, ment Köszvényesre, hol tanító most; 19.) 1897—1898: Interregnum Szabó Lázár plebános alatt; 20.) 1898—1900: Kekkel József, jött a képezdéről; ment Lupénybe, hol most áll. tanító; 21.) 1900—1903: Haubelt Nándor, jött a képezdéről, ment Szőkefalvára, jelenleg Szászszelosen kántor tanító; 22.) 1903—1906: Ozsváth Miklós ifj. jött Nagyszébenből, ment Jobbágytelkére tanító, ahol szintén jeles tanító, de nem kántor. Mint volt jó és lelkes kántortanítómnak csak azt kívánom, hogy legyen minél hamarabb állami tanító; 23.) 1906. — ? Sinka Károly jött a csiksomlyói képezdéről; becsületes, illedelmes, paptisztelő kántor, lelkiismeretes és pontos tanító, nagy gavallér és ami fő, ügyes Gregoriánista, ki iskolásainkat oly szépen betanította a Gregorián-misére, hogy még a falusi ízlésű selyeiek is a legkisebb zúgolódás nélkül, sőt a legnagyobb élvezettel hallgatják a gyermekeikből alakított iskola-énekkar Gregoriánénekeit s midőn az idei búcsún szintén Gregoriánmisét énekeltetett gyermekeivel, a jobbágytelki megyebíró (falusi székely ember) így nyilatkozott: Jobbágytelkén is sok örvendetes újítás van a fiatal plebános úr alatt, de még ezt a megható szép újítást nem hallottuk ott; megkérem a mi papunkat is, hogy hozza be hozzánk is. Vivat Sinka Károly kedves kántortanítóknak!

A szerkesztő üzenetel.

Anonimusz. Levelét egész terjedelmében -- különböző okokból -- nem közölhetjük, de felvetett kérdésére jövő számunkban szakszerű feleletet fogunk adni. Így érdeklődését is kielégítjük annélkül, hogy egy némely oldalról félreértésekre adnánk alkalmat.

Verebesi. Minthogy a lapunknak is megküldött tudósítást egész terjedelmében már egy másik lapban is olvastuk, azt csak a közölt formában használhattuk fel. Külömben hálás köszönet az érdekes értesítésért.

P. M. Ö. Székelyudvarhely. Kérjük lehetőleg az egész dolgozat vagy legalább is nagyobb részének beküldését, mert érdemleges választ csak így adhatunk.

Schmidt János, Budapest, IX. Ráday-u. 40.

Speciálista bármily stílus és vallásu templomberendezési tárgyak javítása különösen: modern otajlak marványozásra.

A népiskola tananyagának tantárgyankénti beosztására szolgáló

Részletes Tantervnyomtatvány

(sajtó alatt); vagy az osztályonkénti feldolgozásra használható

Tananyagbeosztási nyomtatvány

a miniszteri és külön a róm. kath. tanterv szerint készült füzetekben megrendelhető a hat vagy bármelyik öt oszt. szám. **postadíjjal** együtt 2 kor., négy oszt. 1.80, három oszt. 1.60, két oszt. 1.40, egy oszt. 1 korona előleges beküldése mellett

GYERKES MIHÁLY ig. tanítónál Székelyudvarhely.

Szélhajtó és görcscsillapító

Bibergeil-cseppek.

Egy 1844. év óta ismert és hasznos háziszert, mely az étvágyat előmozdítja és az emésztést elősegíti. — **1 üveg ára 1 korona.** — Kevesebb mint 2 üveg, utánvétel **2 K. 50 fill.** (csomagolással együtt) nem küldetik.

Rendelhető **Bittner Gyula** gyógyszerésznel Gloggnitz, (Alsó-Ausztria.)

Dobrowszky Károly cserép-kályha építő Gyulafehérvár.

Ajánlja dúsan felszerelt raktárát **cserép-kályhákból, kandallókból,**

takaréktüzhelyekből és fürdőkádakból

minden színben u. m. zöld, barna, fehér, majolika, kék. ✂ Tetszésszerinti választás.

==== Minden a helyszínen teljesen felállítva. ====

Elvállalom **kályhák tisztítását és átrakását** teljes felelősség mellett.

Munkám jóságáról több elismerő levél tanuskodik.

Felhívjuk a t. közönség becses figyelmét azon körülményre, hogy a **Közművelődés** jelen alakjában **hirdetéseket** is közöl.

Ennélfogva tért nyer lapunkban az adásvételi ügylet iránti érdeklődés is, a mennyiben bitekok eladását, vagy vételét, haszonbérleteket, állások betöltését, árverések vagy árlejtések határidejét, ipari és kereskedelmi cikkek ismertetését és ajánlását célszerűen lehet eszközölni, — továbbá gyógyfürdők, nyári lakok, szőlőkertek, gyógyító és tápszerek, borok, ásványvizek és másnemű italok eladására vagy vételére és mindennemű szükségletek kielégítésére igen kényelmes módon lehet eladót, illetve vevőt találni.

Sikeresen lehet továbbá a **Közművelődésben** való hirdetés útján értékesíteni eladásra szánt könyvtárakat, irodalmi műveket, zeneeszközöket, festményeket, könyveket, képeket, ujságlapokat, szobrokat fegyvereket, régi pénzeket, ékszereket, butorokat, háztartási gazdasági és más eszközöket stb. stb.

Hirdetési feltételeink a következők:

Fgy egész oldal területet elfoglaló hirdetés egyszeri közlési díja		K. 10.—
Egy fél oldal	oldal	„ 6.—
Egy negyed	„	„ 4.—
Egy nyolczad	„	„ 3.—
Egy tizenhatod	„	„ 2.—
Egy harmincketted	„	„ 1.—

Iparosok és kereskedők többszöri hirdetés megrendelése esetén 10% ár-
engedményben részesülnek.

A hivatalos hirdetések közlési díja külön árszabás alá esik és pedig
 cm. területes számítással, mely területnek egyszeri közlési díja 10 fil-
lérben van megállapítva.

Hirdetések szövegezését is elvállaljuk, de annak fejében külön 1 korona
díj számíttatik fel.

==== **A hirdetések díja előre fizetendő.** ====

Hirdetésekre vonatkozó megrendelések és pénzküldemények a kiadó-
hivatalba intézendők.

Tisztelettel

a kiadóhivatal.